

SERIA DE AUTOR
MARIO
VARGAS LLOSA

MARIO VARGAS LLOSA

Caietele lui don Rigoberto

Traducere din spaniolă și note de
MARIN MĂLAICU-HONDRARI

HUMANITAS
fiction

Redactor: Raluca Popescu
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Marilena Brînzan
DTP: Dragoș Dumitrescu, Veronica Dinu

Tipărit la Master Print Super Offset

MARIO VARGAS LLOSA
LOS CUADERNOS DE DON RIGOBERTO
Copyright © Mario Vargas Llosa, 1997
All rights reserved.

© HUMANITAS, 2023, pentru prezenta versiune în limba română

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
VARGAS LLOSA, MARIO
Caietele lui don Rigoberto / Mario Vargas Llosa; trad. spaniolă și note
de Marin Mălaicu-Hondrari. – București: Humanitas Fiction, 2023
ISBN 978-606-097-279-2
I. Mălaicu Hondrari, Marin (trad.; note)
821.134.2

EDITURA HUMANITAS FICTION
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021.408.83.50, fax 021.408.83.51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0723.684.194

*Un zeu e omul când visează
și-un cerșetor când gândește.*

Hölderlin, *Hyperion*

*Nu pot avea un catalog al faptelor mele;
soarta le-a făcut prea neînsemnate: așa
că am unul al fanteziilor mele.*

Montaigne

I

Întoarcerea lui Fonchito

S-au auzit bătăi în ușă, doña Lucrecia s-a dus să deschidă și a văzut în cadrul ușii, profilat peste pociții și cărunții copaci din Olivar de San Isidro, chipul cu bucle aurii și ochii albaștri ai lui Fonchito. Totul a început să se învârtă în jurul ei.

— Mi-e tare dor de tine, mamă vitregă, s-a auzit glasul melodios pe care-l știa atât de bine. Tot mai ești supărată pe mine? Am venit să-mi cer iertare. Mă ierți?

— Tu? Tu? Ținându-se de mânerul ușii, doña Lucrecia căuta să se sprijine de perete. Nu ți-e rușine să te arăți pe aici?

— Am fugit de la cursuri, a continuat copilul, arătându-i caietul de desen și creioanele colorate. Nu mai puteam de dorul tău, serios. De ce te-ai făcut atât de palidă?

— Dumnezeule mare, Dumnezeule mare, a zis doña Lucrecia împiedicându-se și lăsându-se să cadă pe bancheta în stil colonial aflată lângă ușă. Albă ca hârtia, își acoperea ochii.

— Nu muri! a strigat copilul, speriat.

Doña Lucrecia, simțind cum se scurge viața din ea, a văzut cum silueta aceea de copil trece pragul, închide ușă, se lasă în genunchi la picioarele ei, îi apucă mâinile și i le frământă, îngrozit: „Să nu mori, nu leșina, te rog.“ S-a chinuit să-și recapete stăpânirea de sine. A inspirat adânc, înainte de a vorbi. A vorbit rar, simțind că vocea o putea lăsa în orice clipă.

— N-am nimic, sunt bine. Să te văd aici era ultimul lucru la care mă așteptam. Cum îndrăznești? Nu te muștră conștiința? Îngenuncheat, Fonchito încerca să-i sărute mâna.

— Spune-mi că mă ierți, mamă vitregă, a implorat-o el. Spune-mi, spune-mi. Casa nu mai e la fel de când ai plecat. Te-am spionat de multe ori, după ce ieșeam de la școală. Mă gândeam să bat la ușă, dar nu aveam curaj. N-o să mă ierți niciodată?

— Niciodată, a zis ea răspicat. N-am să te iert niciodată pentru ce-ai făcut, blestematule.

Dar, contrazicându-i vorbele, mării ei ochi negri recunoșteau cu interes și cu o anumită satisfacție, poate chiar duioșie, vraștea cărlionțată a buclelor lui, vinișoarele albastre de pe gât, vârful urechilor ivindu-se dintre șuvițele blonde și trupșorul lui zvelt înveșmântat în sacoul albastru și în pantalonii gri ai uniformei. Nările ei adulmecau acel iz adolescentin de meciuri de fotbal, caramele și înghețate d'Onofrio, iar auzul recunoștea vocea subțirică și spartă care îi răsuna în memorie. Măinile doñei Lucrecia s-au lăsat resemnate să fie umezite de sărutările de păsărele ale acelei gurițe.

— Te iubesc foarte mult, mamă vitregă, a zis Fonchito, bosumflat. Și, chiar dacă nu crezi, și tata te iubeste.

În momentul acela a apărut Justiniana, cu chipul ei de culoarea scorțișoarei, cu silueta ei zveltă purtând un șorț înflorat, un batic pe cap și un pământuf de praf în mână. A încremenit pe holul care ducea la bucătărie.

— Domnișorul Alfonso, a șoptit, nevenindu-i să creadă. Fonchito! Nu pot să cred!

— Dă-ți seama, dă-ți seama! a exclamat doña Lucrecia, chinându-se să arate mai multă indignare decât simțea. Îndrăznește să vină în casa asta. După ce mi-a distrus viața, după ce l-a nenorocit pe Rigoberto. Cică a venit să se roage de iertare, să verse lacrimi de crocodil. Ai mai văzut atâta neobrăzare, Justiniana?

Dar tot nu-și retrăsese degetele subțiri pe care copilul, zgâlțâit de suspine, continua să le sărute.

— Plecați, domnișorule Alfonso, a zis fata, atât de tulburată, încât a continuat tutuindu-l. Nu vezi c-o superi rău de tot pe doamna? Hai, pleacă, Fonchito.

— Mă duc dacă-mi spune că mă iartă, s-a rugat copilul, printre suspine, cu fața înfundată în palmele doñei Lucrecia. Nici nu m-ai salutat, și ai și început cu insultele, Justita? Ce ți-am făcut eu ție? Știi că și pe tine te iubesc, și când ai plecat din casă am plâns toată noaptea.

— Taci din gură, mincinosule, nu te cred nici moartă, a zis Justiniana, mângâind-o pe păr pe doña Lucrecia. Să vă aduc sărurile, doamnă?

— Nu, mai bine un pahar cu apă. Stai liniștită, mă simt mai bine. M-a luat amețeala când l-am văzut aici pe mucosul ăsta.

Apoi, în sfârșit, fără bruschețe, și-a retras mâinile dintre cele ale lui Fonchito. Copilul continua să stea la picioarele ei, nu mai plângea, dar se stăpânea cu greu să nu înceapă din nou să bocească. Avea ochii roșii și se vedeau urmele lacrimilor care-i brăzdaseră obraji. Un firicel de salivă îi atârna la colțul gurii. Prin ceața care-i îngreuna privirea, doña Lucrecia îi cerceta nasul drept, linia buzelor, micuța bărbie voluntară cu gropiță, albul dinților. I-a venit să-i dea câteva scatoalce, să-i zgârie fața aceea de îngeraș. Ipocrit! Iudă! Și chiar să-l muște de gât și să-i bea sângele, ca un vampir.

— Tatăl tău știe că ai venit aici?

— Cum îți poate trece prin cap așa ceva, mamă vitregă? i-a răspuns copilul pe loc, pe un ton confidențial. Cine știe ce mi-ar face! Deși nu vorbește niciodată despre tine, știi foarte bine că-i e dor de tine. Nu se gândește la altceva, zi și noapte, îți jur. Am venit pe ascuns, am fugit de la cursul de pictură. Merg de trei ori pe săptămână, după ore. Vrei să-ți arăt desenele mele? Spune-mi că mă ierți, mamă vitregă.

— Nu cumva să-l ierțați, doamnă, dați-l afară, a zis Justiniana, întorcându-se cu un pahar cu apă, din care doña Lucrecia a luat mai multe înghițituri. Nu vă lăsați fermecată de fețișoara lui frumușică. E dracul gol, șițiți foarte bine. O să vă facă una și mai și decât prima.

— Nu spune asta, Justita, a zis Fonchito, gata gata să izbucnească iarăși în plâns. Îți jur că mă căiesc, mamă vitregă. Jur pe ce am mai sfânt că n-am știut ce fac. N-am vrut să fac nimic rău. Cum să fi vrut să pleci de acasă? Să rămânem singuri, eu și tata?

— N-am plecat de bună voie din casă, l-a repezit doña Lucrecia, vorbindu-i printre dinți. Rigoberto m-a alungat ca pe o târfă. Din cauza ta!

— Nu mai spune vorbe urâte, mamă vitregă, a zis copilul, ridicând scandalizat mâinile. Nu-ți stă bine să vorbești așa.

Cu toată supărarea și furia, doña Lucrecia a fost cât pe ce să zâmbească. Nu-i stătea bine să spună vorbe porcoase! Copilaș ascuțit la minte, sensibil? Justiniana avea dreptate: era un șarpe cu chip de înger, un Belzebut.

Copilul a avut o explozie de bucurie:

— Te văd că râzi, mamă vitregă! Deci m-ai iertat? Spune-mi, spune-mi doar că da, mamă vitregă.

Bătea din palme, și tristețea se risipise din ochii lui albaștri, în care acum scânteia o lucire sălbatică. Doña Lucrecia i-a văzut petele de cerneală de pe degete. S-a emoționat, deși nu ar fi vrut. Avea să amețească din nou? Ce nebunie. S-a văzut în oglinda din hol: își recăpătase stăpânirea de sine, o ușoară roșeață îi colora obrajii, iar respirația agitată făcea să-i urce și să-i coboare pieptul. Cu un gest mecanic, și-a acoperit decolteul capotului. La cât de mic era, cum putea fi atât de neobrăzat, atât de cinic, atât de șmecher? Justiniana îi citea gândurile. O privea de parcă ar fi vrut să-i spună: „Nu vă lăsați păcălită, doamnă, nu-l iertați. Nu fiți atât de proastă!“ Pentru a-și ascunde tulburarea, doña Lucrecia a mai luat câteva înghițituri de apă; era rece și i-a făcut bine. Copilul s-a repezit să-i ia mâna liberă și să i-o sărute din nou, turuind:

— Mulțumesc, mamă vitregă. Ești foarte bună, știam asta, altfel n-aș fi avut curajul să bat la ușă. Vreau să-ți arăt desenele mele. Și să vorbim despre Egon Schiele, despre viața și picturile

lui. Să-ți spun ce vreau să mă fac când o să fiu mare și atâtea alte chestii. Ai ghicit? Pictor, mamă vitregă! Asta vreau să fiu.

Justiniana clătina din cap, îngrijorată. Afară, zgomotul motoarelor și claxoanelor tulbura înserarea ce se lăsa peste San Isidro, și doña Lucrecia, printre jaluzelele sufrageriei, vedea crengile golașe și trunchiurile noduroase ale măslinilor, o prezență care acum era din nou prietenoasă. Gata cu emoțiile, venise timpul să reacționeze.

— Bine, Fonchito, a zis cu o severitate care nu se mai regăsea în inima ei. Acum, gata, fă-mi plăcerea de a pleca, te rog.

— Da, mamă vitregă. Copilul s-a ridicat dintr-un salt. Cum spui tu. Mereu o să ascult de tine, n-o să ies niciodată din vorba ta. O să vezi ce frumos o să mă port.

Avea tonul și expresia cuiva care scăpase de o povară și avea conștiința împăcată. Zuluși de aur îi jucau pe frunte, și ochii lui scânteiau de bucurie. Doña Lucrecia a văzut cum își duce mâna la buzunarul de la spate, scoate o batistă și-și suflă nasul, după care și-a luat de jos ghiozdanul, mapa cu desene și cutia cu creioane colorate. Cărând toate alea, a mers cu spatele spre ușă, zâmbind, fără să-și ia ochii de la doña Lucrecia și de la Justiniana.

— Imediat ce voi putea, dau o fugă să te vizitez din nou, mamă vitregă, a ciripit el din prag. Și și pe tine, normal, Justita.

După ce ușa s-a închis, amândouă au rămas nemișcate și mute. După câteva clipe, s-au auzit clopotele de la Virgen del Pilar. Un câine a lătrat.

— E incredibil, a susurat doña Lucrecia. Să aibă el curajul de-a veni aici.

— Incredibil e cât de bună sunteți dumneavoastră, a zis fata, indignată. L-ați iertat, nu? După capcana pe care v-a întins-o ca să vă certați cu stăpânul. Dumneavoastră o să mergeți direct în paradis, doamnă!

— Nu-i sigur că a fost o capcană, că a plănuit totul în căpșorul lui.

Se ducea spre baie, vorbind cu sine însăși, când a auzit-o pe Justiniana contrazicând-o:

— Clar că a plănuit totul. Fonchito e capabil de cele mai rele chestii, încă nu v-ați dat seama?

„Poate“, s-a gândit doña Lucrecia. Dar era un copil, un copil. Nu era? Ba da, măcar în privința asta nu avea nici un dubiu. La baie, și-a dat cu apă rece pe frunte și s-a iscodit în oglindă. Emoția îi ascuțise nasul, nările îi tremurau neliniștite și cearcăne albastrii îi înconjurau ochii. Printre buzele întredeschise, vedea vârful aceluși șmirghel în care i se transformase limba. Și-a amintit de șopârlele și iguanele din Piura, cu limba mereu uscată, ca a ei acum. Apariția lui Fonchito în casa ei o făcuse să se simtă de piatră și la fel de veche precum vestigiile preistorice din deșerturile din nordul țării. Fără să gândească, cu gesturi mașinale, și-a dezlegat cordonul și, ajutându-se cu mișcări din umeri, și-a dat jos capotul; mătasea i-a alunecat pe corp ca o mângâiere și a căzut pe jos, foșnitoare. Neteș și rotund, capotul îi acoperea labele picioarelor, ca o floare uriașă. Fără să știe ce face și nici ce avea de gând să facă, respirând agitat, picioarele ei au trecut peste frontiera capotului care le înconjură și au purtat-o spre bideu, acolo unde, după ce și-a dat jos chiloții de dantelă, s-a așezat. Ce făcea? „Ce-ai de gând să faci, Lucrecia?“ Nu zâmbea. Încerca să inspire și să expire tot mai calmă în timp ce mâinile ei, independente, deschideau robinetele, cel de apă caldă, cel de apă rece, potriveau apa, o amestecau, o dozau, măreau sau micșorau șuvoiul calduț, fierbinte, rece, răcoritor, slab, năvalnic, săltăreț. Își mișca șezutul înainte și înapoi, la dreapta sau la stânga, până când a găsit poziția potrivită. Acolo. Un fior îi străbătu șira spinării. „Poate că nici nu-și dădea seama, poate că făcea totul luat de val“, și-a repetat, făcându-i-se milă de copilul acela pe care atâta îl mai blestemase în ultimele șase luni. Neastâmpărat, răutăcios, înfumurat, iresponsabil, tot ce vrei. Dar rău cu adevărat, nu. „Poate că nu.“ Gândurile îi explodau în minte ca bulele într-o oală în clocot. Și-a amintit de ziua în care l-a cunoscut pe

Rigoberto, văduvul cu urechi mari, de Buddha, și nas impunător, bărbatul cu care avea să se mărite după puțin timp, și de prima oară când l-a văzut pe fiul ei vitreg, heruvim în haine de marinar – costum albastru, nasturi aurii, șapcă cu ancoră – și ceea ce a urmat apoi, tot ce a descoperit și a învățat, viața aceea neașteptată, surprinzătoare, nocturnă, intensă, la căsuța din Barranco, pe care Rigoberto a construit-o pentru a-și începe acolo viața lor împreună, și certurile dintre arhitect și soțul ei, care au jalonat construcția a ceea ce urma să fie căminul lor. S-au întâmpnat atâtea lucruri! Imaginile dispăreau și apăreau, se diluau, se deformau, se amestecau, se succedau și era ca și cum mângâierea lichidă a prețutului robinet i-ar fi atins sufletul.

Instrucțiuni pentru arhitect

Neînțelegerea noastră are un caracter conceptual. Dumneavoastră ați făcut acest plan frumos al locuinței mele, cu tot cu bibliotecă, plecând de la presupunerea – larg răspândită, din nefericire – că într-o casă importante sunt persoanele, nu obiectele. Nu vreau să vă critic că v-ați însușit acest criteriu, obligatoriu pentru un om cu profesia dumneavoastră și care nu vrea să-și piardă clienții. Însă concepția mea despre viitoarea mea casă este total opusă. Ca să fie clar: în spațiul ăsta mic pe care am să-l numesc lumea mea și care va fi supus capriciilor mele, prioritate vor avea cărțile, tablourile și gravurile; noi, oamenii din ea, vom fi pe planul al doilea. Cele patru mii de cărți și suta de pânze și stampe trebuie să fie elementul principal al planului pe care vi l-am comandat. Comoditatea, siguranța și confortul oamenilor trebuie subordonate acestor obiecte.

E important aspectul șemineului, care trebuie să poată fi transformat în cuptor de ars cărți și gravuri pe care le consider în plus, după bunul meu plac. De aceea, trebuie să fie amplasat aproape de rafturi și totodată să am acces la el din fotoliu, căci

Cuprins

I. Întoarcerea lui Fonchito.	7
II. Chestiile lui Egon Schiele.	25
III. Jocul cu tablourile	62
IV. Fonchito în lacrimi	94
V. Fonchito și fetițele	125
VI. Anonima	160
VII. Degetul mare al lui Egon Schiele	192
VIII. Fiara din oglindă	223
IX. Întâlnirea de la Sheraton	255
EPILOG. O familie fericită	293